

YUNANİSTAN'IN VE GKRY'NİN ABD, İSRAİL, MISIR ARAP CUMHURİYETİ (MAC), İNGİLTERE VE FRANSA İLE YAPTIĞI ORTAK ASKERİ TATBİKATLAR

JOINT MILITARY EXERCISES OF GREECE AND GREEK CYPRIOT ADMINISTRATION OF SOUTHERN CYPRUS (GCASC) WITH USA, ISRAEL, EGYPT, ENGLAND AND FRANCE

Dr. Ömer Lütfi TAŞCIOĞLU

Milli Strateji Araştırma Kurulu (MİSAK) Yönetim Kurulu ve ANKA Enstitüsü Danışma Kurulu üyesi, Ankara/Türkiye

Article Type : Research Article/ Araştırma Makalesi

Doi Number : <http://dx.doi.org/10.26449/sss.1125>

Reference : Taşcıoğlu, Ö.L. (2018). "Yunanistan'ın Ve Gkry'nin Abd, İsrail, Mısır Arap Cumhuriyeti (MAC), İngiltere Ve Fransa İle Yaptığı Ortak Askeri Tatbikatlar", International Social Sciences Studies Journal, 4(28): 6432-6441

ÖZ

Yunanistan'ın 15 Temmuz 1974'teki darbe girişimi ile Kıbrıs'ı ilhak etme planı Türkiye'nin garantörlük hakkını kullanarak adaya müdahalesi ile önlenmiş ve Kıbrıs Barış Harekâtından sonra Kıbrıs Türkleri ile Kıbrıs Rumları arasında mevcut sınırlar oluşmuştur.

Yunanistan'ın ve Kıbrıslı Rumların ENOSIS hedefinden vaz geçmemesi yüzünden iki toplum arasında yürütülen görüşmelerden olumlu bir sonuç alınamamış ve her iki topluluk kendi devletlerini kurmuştur.

Uluslararası anlaşmalara aykırı şekilde 2004 yılında AB üyesi yapılan GKRY AB'nin siyasi desteğini de arkasına alarak haksız bir şekilde Kıbrıs'ın tamamının temsilcisi sıfatını kullanmakta ve KKTC'nin ada üzerindeki haklarını yok sayarak Kıbrıs etrafındaki ülkelerle Münhasır Ekonomik Bölge (MEB)* belirleme anlaşmaları yapmaktadır. Söz konusu MEB alanları içinde petrol ve doğal gaz çıkarma çalışmaları da yürüten GKRY açtığı ihalelere katılan şirketlerin mensubu olduğu ülkelerin silahlı kuvvetleri ile de ortak askeri tatbikatlar yaparak hukuk dışı uygulamalarına karşı Türkiye'nin ve KKTC'nin müdahalesini önlemeye çalışmaktadır.

Bu çalışmada GKRY ve Yunanistan'ın Türkiye'ye karşı ittifak kurduğu ülkeler ve bu ülkelerle birlikte icra ettiği Türkiye'yi hedef alan askeri tatbikatlar ele alınarak incelenmiş ve Türkiye ve KKTC'nin söz konusu uygulamalara karşı alması gereken tedbirler konusunda yönetim kadrolarına yol gösterilmeye çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Doğu Akdeniz, Münhasır Ekonomik Bölge, Kıbrıs, Deniz Yetki Alanları, GKRY'nin Askeri Tatbikatları

ABSTRACT

Turkish military intervention in Cyprus after the Greek military coupe dated July 15, 1974 has prevented the annexation of island to Greece. After the Cyprus Peace Operation, the existing borders between the Turkish Cypriots and Greek Cypriots were formed.

Negotiations between two sides could not reach positive results since Greeks never abandoned annexation of Cyprus (ENOSIS). Consequently, two sides established their own states.

Greek Cypriot Administration of Southern Cyprus (GCASC) was admitted to EU membership in violation of international agreements in 2004. By taking advantage of the EU membership, GCASC is ignoring the rights of the Turkish Republic of Northern Cyprus (TRNC) on the island and signing agreements with the neighbouring countries for defining the Exclusive Economic Zones. GCASC is also issuing invitations for tender to explore petroleum and natural gas in the disputed areas where Turkey and TRNC have rights and organizing joint military exercises with the armed forces of the other countries in

* Bir kıyı devletinin karasuları esas çizgisinden başlayarak 200 mile kadar varan ve karasuları dışında kalan su tabakası ile deniz yatağı ve onun toprak altında bu kıyı devletine münhasır ekonomik hak ve yetkiler tanınan deniz alanına Münhasır Ekonomik Bölge denir (Detay için bakınız: Prof. Dr. Hüseyin Pazarcı, Uluslararası Hukuk, Ankara, 2007, s. 282-283)

order to prevent Turkey and TRNC from intervention.

In this study the countries with which Greece and GCASC formed alliance and performed joint military exercises which aimed at Turkey were evaluated. At the same time the precautions of Turkey and TRNC against these exercises were examined and suggestions for preventive measures were identified for policy guidance.

Key Words: Eastern Mediterranean, Exclusive Economic Zone, Cyprus, Maritime Zones, Military Exercises of GCASC

1. GİRİŞ

11 Şubat 1959 Zürih ve 19 Şubat 1959 Londra Antlaşmalarını müteakip kurulan Kıbrıs Cumhuriyeti Yunanistan ve Kıbrıslı Rumların adayı Yunanistan'a bağlamak amacıyla 15 Ağustos 1974'de başlattıkları Nickos Samson askeri darbesiyle kendileri tarafından yıkılmış ve Türkiye'nin garantörlük hakkını kullanarak gerçekleştirdiği Kıbrıs Barış Harekâtını müteakip Kıbrıs Türk toplumu ve Kıbrıs Rum toplumu kendi coğrafi sınırları içinde kendi devletlerini kurmuşlardır.

Giriştikleri askeri darbe sonucunda adanın Türklerle Rumlar arasında bölünmesine neden olan Yunanistan ve GKRY, Kıbrıs Cumhuriyeti'ni bizzat kendilerinin yıktığı gerçeğini gözlerden saklayabilmek için 15 Temmuz 1974 askeri darbesine hiç değinmemekte ve Türk ordusunun Yunan/Rum darbesinden sonra garantörlük hakkını kullanarak icra ettiği 20 Temmuz 1974 Barış Harekâtını işgal olarak nitelendirerek Türkiye'yi suçlamaktadır.

Başlangıçtan itibaren Yunan ve Rum yanlısı bir tutum izleyen Avrupa Birliği (AB) ise KKTC'nin varlığını ve ayrı bir devlet olarak kendi topraklarında yaşama isteğini görmezden gelerek 2004 yılında uluslararası hukuka, Kıbrıs Cumhuriyeti'nin kurucu Anayasasına ve bizzat AB'nin kendi iç hukukuna aykırı şekilde GKRY'ni adanın tek yetkili "devleti" sıfatıyla AB'ye üye yapmıştır.¹

AB uluslararası hukuku ve kendi iç hukukunu çiğneyerek GKRY'ni üye yapmasıyla ortaya çıkan gayrı hukuki duruma meşruiyet kazandırabilmek için KKTC'yi GKRY'ye bağlanmaya zorlamakta ve KKTC'ye uyguladığı haksız ambargolarla KKTC yönetimi ve halkı üzerinde baskı kurmaktadır. AB bu kapsamda Türkiye'nin AB üyeliği başvurusunu da Türkiye'ye karşı şantaj vasıtası olarak kullanmaktadır.

AB'nin siyasi desteğini arkasına alan GKRY ise, KKTC'yi bir tür azınlık statüsünde kendisine bağlayarak Kıbrıs adasının tek temsilcisi sıfatıyla adanın tamamı üzerindeki ve etrafındaki siyasi ve ekonomik haklardan yararlanmak üzere İngiltere, Fransa, İtalya gibi AB ülkelerinin yanı sıra ABD ve Akdeniz'de kıyası bulunan İsrail ve MAC gibi komşu ülkelerle de işbirliğinde bulunmaktadır.

Bu kapsamda GKRY, komşularıyla MEB belirleme anlaşmaları imzalayarak önemli bir bölümü Türkiye Cumhuriyeti'nin Kıta Sahaneliği içinde kalan, diğer bir bölümü üzerinde ise KKTC'nin de hak sahibi olduğu alanlarda tek başına petrol ve doğal gaz arama çalışmaları yapmaya ve yabancı şirketlere arama ruhsatları vermeye başlamıştır. Böylece GKRY söz konusu ihaleleri kazanan şirketlerin mensubu buldukları ülkelerin siyasi ve askeri güçlerinden de yararlanarak Türkiye'nin ve KKTC'nin söz konusu hukuksuzluğa müdahalesini önlemeye çalışmaktadır.²

Diğer yandan Yunanistan, Meis adası gibi adalara da MEB tanıyarak, Türkiye'nin açık denizlere erişimini kesmeye ve Türkiye'nin MEB'ini İskenderun Körfezi ile sınırlandırmaya, bir başka ifadeyle Türkiye'yi Anadolu kara sahasına hapsedmeye çalışmaktadır.³

GKRY'nin ihale açtığı parsellerin Türkiye'nin ve KKTC'nin deniz yetki alanlarıyla çakışması üzerine Türk Dışişleri Bakanlığı bir açıklama yaparak "Türkiye'nin bu alanlarda yabancı şirketlerin izinsiz petrol/doğalgaz arama/sondaj faaliyetlerinde bulunmalarına, bundan önce olduğu gibi bundan sonra da hiçbir şekilde müsaade etmeyeceğini ve kıta sahanlığındaki hak ve menfaatlerini korumak için gerekli her türlü tedbiri alacağını" bildirmiş ve ihale alan ülke ve şirketleri Ada'daki diğer kurucu halk olan Kıbrıs Türklerinin iradesini dikkate almaları ve Kıbrıs meselesinin çözüm sürecine olumsuz etkide bulunacak adımlar atmamaları konusunda uyarmıştır.⁴

Türkiye'ye karşı yeni müttefikler bulma arayışı içine giren ve diğer ülkelerle enerji ve askeri alanlarda işbirliği antlaşmaları imzalayan GKRY ve Yunanistan Doğu Akdeniz'de ortak düşman olarak gördükleri

¹ Ömer Lütfi Taşcıoğlu, GKRY'nin Münhasır Ekonomik Bölge Anlaşmaları ve Petrol ve Doğal Gaz Arama Çalışmaları, Social Sciences Studies Journal, 19.12.2018, Vol:4, Issue:26, pp.5697-5709

² Taşcıoğlu, agm, p.5697

³ Taşcıoğlu, agm, p.5699; Necdet Pamir, Doğu Akdeniz ve Kıbrıs Ekseninde Enerji ve Jeopolitik, Petrol Mühendisleri Odası, Haziran 2018, s.13

⁴ Taşcıoğlu, agm, p.5700; Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığının 15 Şubat 2012 tarih ve 43 No.lu "GKRY'nin Açtığı İkinci Uluslararası Hidrokarbon Arama İhalesi" konulu resmi açıklaması

Türkiye Cumhuriyeti'ne karşı ABD, İsrail, İngiltere, Fransa ve MAC ile ortak askeri tatbikatlar da yapmaya başlamıştır.⁵

Yunanistan/GKRY ile İsrail arasında bu kapsamda ortak toplantılar düzenlenmiş ve birçok anlaşma imzalanmıştır. 18 Şubat 2016'da İsrail'in Begin-Sedat Stratejik Araştırmalar Merkezi'nde düzenlenen toplantıda Yunanistan Savunma Bakanı Kammenos, Türkiye'yi eleştiren açıklamalar yapmıştır.⁶

Takip eden süreçte 5 Mayıs 2018 tarihinde GKRY lideri Anastasiadis ile Yunanistan Başbakanı Çıpras ve İsrail Başbakanı Netanyahu, Lefkoşa'nın Rum kesiminde bir araya gelmiş ve yapılan toplantının ardından ortak basın toplantısı düzenlenmiştir. Basın toplantısında Rum lider Anastasiadis, Yunan başbakanı Çıpras ile İsrail başbakanı Netanyahu'yu Kıbrıs sorunu konusundaki son gelişmeler hakkında bilgilendirdiğini, üç ülke arasındaki iş birliğinin artarak devam edeceğini ve Doğu Akdeniz Doğalgaz Boru Hattı Projesine (East Med) ilişkin anlaşmanın 2018 yılı içinde imzalanacağını bildirmiştir.⁷ Daha sonra İtalya da projeye katılacağını açıklamıştır.⁸

Yunanistan/GKRY ile MAC arasında ise 2018 yılına kadar beş kez ortak zirve yapılmış ve 21 Kasım 2017 tarihinde üç ülke Lefkoşa'nın Rum kesiminde toplanarak Türkiye'yi hedef alan ortak bir beyanname yayımlamıştır.⁹

Türkiye'nin Rusya Federasyonu ile yakınlaşmasından ve "Türk Akımı" ve "Kuzey Akımı" projelerinden rahatsız olan ABD ise Kıbrıs'taki ve İsrail/Filistin bölgesindeki doğal gazı Kıbrıs-Girit-Yunanistan-İtalya üzerinden denizin altından Avrupa'ya bağlayacak bir boru hattını desteklemekte ve Türkiye'ye karşı Yunanistan ve GKRY'ne destek vermektedir.¹⁰

Bu konudaki niyetleri ABD Dışişleri Bakanlığı'nın web sitesinde de yer alan ABD'nin Enerji Bakanı Rick Perry, Türk Akımı ile Kuzey Akım-2 boru hatlarının yapımına muhalif olduklarını söyleyerek, "ABD'nin Türk Akımı ve Kuzey Akım-2'ye karşı mücadelesini sürdürdüğünü açıklamıştır.¹¹

GKRY/Yunanistan ikilisinin İsrail, ABD, MAC, İngiltere ve Fransa ile aralarındaki işbirliği askeri alanda da gelişmeler göstermiş ve ittifaka dâhil ülkeler Ege ve Akdeniz'de Türkiye'yi hedef alan ortak askeri tatbikatlar yapmaya başlamıştır.

2. GKRY VE YUNANİSTAN'IN ABD VE İSRAİL İLE İCRA ETTİKLERİ ORTAK ASKERİ TATBİKATLAR

2010 yılından beri İsrail ve ABD tarafından icra edilen Noble Dina adlı tatbikata 2011 yılında Yunanistan'ın da katılmasıyla takip eden yıllarda tatbikata üçlü olarak devam edilmiş, 2017 yılından itibaren GKRY de tatbikata katılmaya başlamıştır.

Noble Dina (Asil Dina) adı Tevrat'ta geçen bir hikâyeden alınmıştır. Şekem, Yakup peygamberin kızı Dina'nın ırzına geçince Dina'nın kardeşleri birleşerek Şekem'in yaşadığı şehre giderler ve Şekemle birlikte şehrin bütün erkeklerini kılıçtan geçirerek Dina'nın öcünü alırlar. Tatbikat senaryosunda Kıbrıs'ın Dina'yi temsil ettiği, Türkiye'nin Kıbrıs'a askeri müdahalesinin Şekem'in Dina'ya tecavüzünün yerine konulduğu ve Türkiye'den öç almak için ABD-İsrail-Yunanistan ve GKRY'nin birleştiği belirtilmektedir.¹²

26 Mart-5 Nisan 2012 tarihleri arasında İsrail, Yunanistan ve ABD deniz ve hava kuvvetlerinin katılımıyla icra edilen Noble Dina tatbikatında düşmanın (Türkiye) Doğu Akdeniz'deki doğalgaz üretim kuyularına yapacağı bir denizaltı ve hava taarruzuna karşı önlemlerin denendiği Yunanistan basınında yer almıştır.¹³

Tatbikat sırasında Kürecik' teki Amerikan radarından elde edilen bilgiler, tatbikata katılan ABD Aegis füzesavar gemilerine aktarılmıştır.¹⁴

⁵ Taşcıoğlu, agm, p. 5704; Stelios Marathovouniotis, Large-scale multinational military exercise conducted in Cyprus, <https://in-cyprus.com/news/local/large-scale-multinational-military-exercise-conducted-in-cyprus-videopictures>, October 31, 2018

⁶ Ceyhan Çiçekçi, İsrail-Yunanistan-Güney Kıbrıs Aksı mı? Çanakkale 18 Mart Üniversitesi, ORSAM Analizi, http://www.academia.edu/23761834/29_Mayis_2016

⁷ Murat Demirci, Güney Kıbrıs Rum Yönetimi-Yunanistan-İsrail Üçlü Zirvesi yapıldı, AA (Anadolu Ajansı), Lefkoşa, 8 Mayıs 2018

⁸ Tevfik Kadan, Şer ittifakına İtalya da katıldı, Aydınlık, 26.11.2018

⁹ Taşcıoğlu, agm, p. 5704; Ata Atun, Rumların Enerji İttifakı, 8 Aralık 2017

¹⁰ Taşcıoğlu, agm, p. 5705; Ömer Çelikdönmez, Amerika Türk Akımına Neden Karşı, <https://kafkassam.com/amerika-turk-akimina-neden-karsi.html>, 30 Kasım 2017

¹¹ ABD'li Bakan'dan Türk Akımı hakkında küstah çıkış !, <https://www.aydinpost.com/abdli-bakanindan-turk-akimi-hakkinda-kustah-cikis--470053h.htm>,

¹² Türkiye'den intikam için 'Noble Dina' adı verildi, Ulusal Kanal, 4 Nisan 2012

¹³ Stella Tsolakidou, Greece Joins Israel-USA Military Exercise in Southern Mediterranean, Greek Reporter, Mar 28, 2012

¹⁴ Melih Aşık, Noble Dina Tatbikatı, Milliyet, 25.04.2012

Türkiye'nin düşman olarak kabul edildiği ve Türkiye'ye karşı yapılacak bir askeri harekâtın provasının yapıldığı bir tatbikatta Türkiye'nin kendi topraklarında NATO'nun kullanımına tahsis ettiği Kürecik radarından alınan bilgilerin kullanılması söz konusu radarın ve radarda görevli ABD ve NATO personelinin mevcudiyetinin ve faaliyetlerinin sorgulanması ve radarın yabancı ülkelerin kullanımına kapatılması gerektiğini göstermektedir.

Noble Dina 2013 Tatbikatı 7-21 Mart 2013 tarihleri arasında¹⁵, Noble Dina 2014 Tatbikatı 28 Mart-10 Nisan 2014 tarihleri arasında¹⁶, Noble Dina 2015 Tatbikatı 29 Nisan-14 Mayıs 2015 tarihleri arasında¹⁷, Noble Dina 2016 Tatbikatı 31 Mart-14 Nisan 2016 tarihleri arasında¹⁸, Noble Dina 2017 Tatbikatı 22 Şubat-6 Nisan 2017 tarihleri arasında¹⁹, Noble Dina 2018 Tatbikatı 19-29 Mart 2018 tarihleri arasında ABD'nin Napoli'de konuşlu 6. Filosu ile İsrail'in, Yunanistan'ın ve GKRY'nin deniz ve hava kuvvetleri unsurlarının katılımıyla Yunanistan'ın Suda körfezinden başlayarak Girit adası ve Doğu Akdeniz'de icra edilmiştir.²⁰ GKRY 2017 yılından itibaren Noble Dina tatbikatlarına fiilen katılmaya başlamıştır.²¹ 2018'de icra edilen tatbikata ise İsrail bir denizaltı, üç harp gemisi ve iki savaş uçağı ile katılmıştır.²²

Şekil 1 ABD, İsrail, Yunanistan ve GKRY'nin Katıldığı Noble Dina Tatbikatında Manevra Yapan Harp Gemileri

Esasen GKRY ile İsrail arasındaki ilişkiler sadece Noble Dina tatbikatları ile sınırlı olmayıp 2014 yılından beri iki ülke arasında başka ortak askeri tatbikatlar da icra edilmektedir.

Bu kapsamda 11-14 Şubat 2014 tarihleri arasında Rum Milli Muhafız Ordusu (RMMO) ile İsrail Hava Kuvvetleri geniş ölçekli bir tatbikat yapmış, tatbikat çerçevesinde Baftaki "Andreas Papandreou Hava Üssünden kalkan İsrail uçakları Limasol'un güney bölgesi, Vasiliko ve Hirokita üzerinden alçak uçuş yaparak Bafa kadar yayılan, kara ve deniz hedeflerine yönelik sanal atış eğitimi yapmıştır. Tatbikatın

¹⁵ Greece, Israel and US begin 'Noble Dina' naval exercise, Ekathimerini, 07.03.2013 28, March- 10, April 2014

¹⁶ Gavriel Fiske, "Iran scenario" at Israel, US, Greece naval exercise, March 25, 2014

Annual 'Noble Dina' joint maneuvers, replacing Israeli-Turkish drill, also feature simulations of submarine warfare (2014)

¹⁷ Noble Dina 2015 Kicks Off in Souda Bay, U.S. Naval Forces Europe-Africa / U.S. 6th Fleet, April 30, 2015

¹⁸ VP 4 Joins Noble Dina 2016, U.S. Naval Forces Europe-Africa / U.S. 6th Fleet, April 21, 2016

¹⁹ Exercise Noble Dina 2017, www.hellenicnavy.gr/.../8062-exercise-noble-dina-2017.ht., April 7, 2017

²⁰ Exercise Noble Dina 2018, www.hellenicnavy.gr/.../10222-exercise-noble-dina-2018.ht, April 2, 2018

²¹ VP 4 Joins Noble Dina 2016, U.S. Naval Forces Europe-Africa / U.S. 6th Fleet, April 21, 2016

²² Ami Rojkes Dombe, Israel Participated in Naval Exercise with the US, Greece and Cyprus, Israel Defense, 19.12.2018; <http://www.hellenicnavy.gr/el/enimerosi/deltia-typou/item/10215-symmetox>

hedefinin Rum tarafının tek yanlı MEB ilan ettiği deniz bölgesindeki yatakların ve Vasiliko'daki terminalin korunması olduğu açıklanmıştır.²³

GKRY ile siyasi ve askeri ilişkilerini giderek geliştiren İsrail GKRY'den İsrail'in kullanımı için liman inşası talebinde de bulunmuştur.²⁴

3. GKRY VE YUNANİSTAN'IN MAC İLE ORTAK TATBİKATLARI

Türkiye'yi düşman kategorisine alarak Türkiye'ye karşı yapılacak askeri harekâtın provası niteliğinde ortak askeri tatbikatlar yapan ülkeler arasında son yıllarda MAC de katılmıştır.

Yunanistan/GKRY ile MAC arasında günümüze kadar altı kez ortak zirve yapılmış ve 21 Kasım 2017 tarihinde üç ülke Lefkoşa'nın Rum kesiminde toplanarak ortak bir beyanname yayımlamıştır. 12 maddelik beyanname Türkiye Cumhuriyeti'ne Kıbrıs'ın egemenliğine saygı duyması ve müzakerelerde olumlu davranması konusunda çağrıda bulunulmuş ve üçlü ittifakın İtalya'nın da katılması ile genişlemesi kararı alınmıştır. Beyanname ayrıca GKRY, Yunanistan ve İtalya üzerinden geçecek boru hattı ile Doğu Akdeniz'den çıkarılacak doğalgazın AB'ye sevk edilmesi anlaşmasının yapıldığı açıklanmıştır.²⁵ Söz konusu beyanname ülkelerin ulusal çıkarları söz konusu olduğunda din faktörünün sanıldığı kadar önemli bir rol oynamadığını ve farklı dine mensup ülkelerin çıkarları gerektirdiğinde ortak düşman olarak algıladıkları ülkelere karşı birlikte hareket edebildiklerini göstermektedir.

10 Ekim 2018'de Girit adasında Yunanistan, GKRY ve MAC arasında yapılan zirvede ise Kıbrıs sorununda artık miladını tamamlamış güvenlik düzenlemelerine yer olmadığı ve adadaki yabancı askeri güçlerin geri çekilmesinin, BM ve AB üyesi Kıbrıs Cumhuriyeti (GKRY)'nin, egemen bir devlet olma şartının olmazsa olmazı olduğu belirtilmiş ve Türkiye'nin Kıbrıs'ın deniz yetki alanlarında kanun dışı faaliyetlerine son vermesi gerektiği bildirilmiştir.²⁶ Söz konusu bildiri MAC'nin Yunanistan ve GKRY ile birlikte hareket ettiğini ve Türkiye Cumhuriyetini düşman ülke olarak algıladığını göstermektedir.

MAC Türkiye karşıtı tavrını Ermeni sorununda da göstermiş ve bazı MAC milletvekilleri 2018 yılında parlamentoya Türkiye'yi soykırımla suçlayan bir karar tasarısı sunmuştur.²⁷

Yunanistan ile MAC arasındaki siyasi ilişkiler askeri alana da yayılmış ve 2015 yılından itibaren Yunanistan ve MAC savaş deneyimlerini ve yeterliliklerini artırmak ve Akdeniz'in güvenliğini ortaklaşa sağlamak amacıyla Medusa serisi askeri tatbikatlar icra etmeye başlamıştır. 2018 yılının Haziran ayından itibaren tatbikatlara GKRY de dâhil edilmiştir.²⁸

Doğu Akdeniz'in güvenliğinin sağlanması ve bölgedeki petrol ve doğal gaz platformlarının düşman Deniz ve Hava Kuvvetlerine karşı korunması gerekçesiyle gerek Yunanistan ve GKRY ile İsrail ve ABD arasında, gerekse Yunanistan ve GKRY ile MAC arasında yapılan tatbikatlar ülkelerin kendi çıkarları söz konusu olduğunda "düşmanımın düşmanı dostumdur" mantığıyla hareket edilebildiğini ve geçmişte dost olan ülkelerin düşman safına geçebildiklerini göstermektedir. Bu kapsamda Türkiye'nin uluslararası ilişkilerini yürütürken çok dikkatli ve akılcı davranması ve hiçbir ülkeyi daimi dost ya da daimi düşman statüsünde görmemesi gerekmektedir.

4. GKRY VE YUNANİSTAN'IN ABD, İNGİLTERE VE FRANSA İLE ORTAKLAŞA İCRA ETTİKLERİ NEMESIS ASKERİ TATBİKATLARI

GKRY, Yunanistan, ABD ve İsrail arasında Noble Dina ortak askeri tatbikatlarının yanı sıra 2014 yılından beri NEMESIS* serisi ortak askeri tatbikatlar da icra edilmektedir. Bu kapsamda NEMESIS 2014 tatbikatının planlamaları 26 Şubat 2014'de GKRY'nin Larnaka'da oluşturduğu Müşterek Harekât Merkezinde (MHM) dört ülkeden 65 subay ve icracı personelin yanı sıra GKRY'den 22 temsilcinin katılımıyla yapılmış, toplantıya Noble Energy, EDT ve ENI şirketlerinin yöneticileri de katılmıştır.²⁹ Fiili bölümü 11-12 Nisan 2014 tarihleri arasında Doğu Akdeniz'de ve GKRY'nin MEB ilan ettiği alanlarda icra edilen tatbikatta sondaj gemilerinin ve teçhizatının düşman saldırılarına karşı korunması denenmiştir.

²³ Ali Ruhluel, RMMO ile İsrail Hava Kuvvetleri'nin geniş ölçekli tatbikatı başladı, Lefkoşa DHA, 11 Şubat 2014

²⁴ Israel plans to relieve Gaza isolation by building port in Cyprus, Cyprus Mail, June 26th, 2018

²⁵ Ata Atun, Rumların Enerji İttifakı, 8 Aralık 2017

²⁶ Cem Gürdeniz, agm, 14 Ekim 2018

²⁷ Egypt lawmakers demand parliament to recognize Armenian Genocide, PanArmenian.Net, March 1, 2018

²⁸ Türkiye Karşıtı Şifreli Tatbikatlar, Ulusal Kanal, <https://www.ulusal.com.tr>, 29.06.2018

* NEMESIS Yunan mitolojisinde adaleti sağlamak için intikam almayı savunan, aşırı gurur ve bencillığe düşenleri cezalandıran ve merhameti olmayan intikam tanrısıdır.

²⁹ Multinational Search & Rescue Exercise «NEMESIS 2014» Conducted at JRCC Larnaca- <http://www.mod.gov.cy/mod/CJRCC.nsf/All/69A7AA077F01CEFD02257C8D0051C414?OpenDocument> 26/02/2014

1-2 Temmuz 2015 tarihleri arasında Doğu Akdeniz’de icra edilen NEMESIS 2015 tatbikatı da benzer şekilde GKRY’nin Larnaka şehrindeki Müşterek Harekât Merkezi tarafından sevk ve idare edilmiş, ayrıca MHM ile İsrail’in Hayfa limanındaki Koordinasyon Merkezi, Yunanistan’ın Pire limanındaki Müşterek Harekât Merkezi ve ABD 6. Filosunun konuşlu bulunduğu İtalya’nın Napoli limanındaki Koordinasyon Merkezi arasında koordinasyon ve işbirliği imkânları denenmiştir.³⁰

Şekil 2 GKRY’nin Larnaka limanındaki Müşterek Harekât Merkezinde Türkiye’ye karşı NEMESIS-2014 harekât planlama toplantısı

NEMESIS 2016 tatbikatı 12-14 Ekim 2016 tarihleri arasında³¹, NEMESIS 2017 tatbikatı 17-18 Ekim 2017 tarihleri arasında³², NEMESIS 2018 tatbikatı ise 31 Ekim-1 Kasım 2018 tarihleri arasında GKRY koordinatörlüğünde ve Larnaka’daki MHM sevk ve idaresinde icra edilmiştir³³. NEMESIS 2016 ve NEMESIS 2017 tatbikatlarına GKRY, Yunanistan, ABD, Fransa ve İsrail’in yanı sıra MAC ve İngiltere de katılmıştır.

Nemesis 2018 tatbikatına ise yukarıda belirtilen ülkelerin yanı sıra MAC ile İtalya ve Ürdün gözlemci statüsünde katılmışlardır. GKRY tatbikatı “Türk Meydan Okumalarına Cevap” başlığı altında duyurmuştur.³⁴

GKRY ve Yunanistan’a desteğini Noble Dina ve NEMESIS serisi tatbikatlarla sürdüren ABD aynı zamanda Kıbrıs adası üzerinde askeri üs kolaylıklarına da sahip olmak istemektedir. Irak, Suriye ve Ortadoğu’nun diğer bölgelerindeki askeri harekâtında İngiltere’nin Dikelya ve Agratur’daki üslerinden de yararlanan ABD, Kıbrıs topraklarında tamamen kendi kullanımı altında ve kontrolü kendisine ait üslere sahip olmak için GKRY ile görüşmelerini sürdürmektedir. Ancak ABD’nin Kıbrıs’ta üs sahibi olmak üzere

³⁰ Multinational “NEMESIS” exercise to take place in Cyprus EEZ, Channel News Asia, <http://www.sigmalive.com/en/news/local/131339/multinational-nemesis-exercise-to-take-place-in-cyprus-eez>, 26.06.2015

³¹ Multinational exercise “NEMESIS 2016” takes place within Cyprus’ EEZ, CNA News Service, Cyprus, October 12, 2016

³² Multinational exercise “NEMESIS 2017” with the participation of Cyprus, Greece, United Kingdom, France and Israel, Embassy of Greece in Nicosia, 21 December 2018

³³ Multinational Exercise “NEMESIS – 2018”, Republic of Cyprus, Ministry of Defence, 31.10.2018

³⁴ Stelios Marathovouniotis, Large-scale multinational military exercise conducted in Cyprus, <https://in-cyprus.com/news/local/large-scale-multinational-military-exercise-conducted-in-cyprus-videopictures>, October 31, 2018

GKRY ile sürdürdüğü görüşmeler Rusya'nın tepkilerine denen olmuş ve Rusya Dışişleri Bakanlığı Sözcüsü Maria Zakharova 6 Aralık 2018 günü yaptığı resmi açıklamada topraklarında ABD askeri varlığına izin vermemesi konusunda GKRY'yi uyarmıştır. Çeşitli kaynaklardan alınan istihbarat bilgilerinden ABD'nin GKRY topraklarında askeri üs kurma hazırlığında olduğunun öğrenildiğini belirten Zakharova böyle bir girişimin Rusya'nın tepkilerine neden olacağını ve bölgedeki dengeleri bozarak tehlikeli sonuçlara yol açacağını bildirmiştir.³⁵

Zakharova ayrıca GKRY'nin ABD ve NATO planlarının içine çekildiğini, Rusya'nın söz konusu planlara seyirci kalamayacağını ve ABD'nin GKRY topraklarında üs kurarak bu planlara işlerlik kazandırması durumunda Rusya'nın müteakib tedbirler almak zorunda kalacağını da ilave etmiştir.³⁶

Rusya'nın ikazı üzerine bir açıklama yapan GKRY sözcüsü Prodromos Prodromou adada daha fazla askerleşme arzuları olmadığını bildirmiştir. Prodromou Kıbrıs adasının coğrafi konumunun sağladığı üstünlüğün insani amaçlı yardım görevleri için imkânlar sunduğunu, bunun ise ancak ilgili ülkelerin başvuruları, ya da imzalamış oldukları işbirliği mutabakatları yoluyla gerçekleştirilebileceğini belirtmiştir.³⁷ Ancak GKRY'nin ABD'ye askeri atışe atması yapacağına ilişkin Rum basınında yer alan haberler iki ülke arasındaki ilişkilerin boyutunun sadece insani amaçlı yardım görevleri ile sınırlı olmadığını göstermektedir.

Şekil 3 Doğu Akdeniz'de icra edilen Türkiye karşıtı NEMESIS 2016 Tatbikatına ilişkin GKRY İlanı

Diğer yandan Rusya'nın GKRY'ni topraklarında ABD'ye üs vermemesi konusunda uyarısından iki gün sonra Yunanistan Başbakanı Aleksis Çipras Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin'i Moskova'da ziyaret etmiştir. Ziyaretin Yunanistan'ın da Türk Akımına bağlanma talebini dile getirmek ve Rusya'nın Yunanistan'dan gelen gıda ürünlerine uyguladığı ambargoyu kaldırtmak üzere yapıldığına ve Putin'in Türk Akımına bağlanma talebin muhatabının Türkiye Cumhuriyeti olduğunu bildirdiğine ilişkin haberler basında yer almıştır.³⁸ Ancak söz konusu haberler ziyaretin asıl amacının GKRY'nin ABD'ye üs verme girişimleri karşısında Rusya'nın duyduğu tepkileri hafifletmeye yönelik olduğu gerçeğini saklayamamaktadır.

Ayrıca Kıbrıs adası etrafında Türkiye'nin ve KKTC'nin deniz yetki alanları içinde yapılan sondajlarla çıkarılacak doğal gazın en yakın rota olan Türkiye yerine denizin 3300 metre altından 2200 Km. boru döşeyerek İtalya'ya bağlanması için Yunanistan, GKRY ve İtalya arasında imzalanan East-Med projesi Çipras'ın Putin'i ziyaret amacının Türk akımına bağlanmak olduğu şeklindeki açıklaması ile de gelişmektedir.

³⁵ Andrew Osborn, Russia warns Cyprus against allowing U.S. military to deploy there, Reuters, December 5, 2018

³⁶ Jean Christou, Russia will respond to any "US military build-up in Cyprus, Cyprus-Mail, December 5th, 2018

³⁷ Osborn, agm, December 5, 2018

³⁸ Greece keen to keep bilateral ties on even keel, Tsipras says in Moscow, Ekathimerini, 7.12.2018

GKRY ve Yunanistan'dan Türkiye'ye yönelik bir diğer tehdit ise GKRY'nin AB üyeliği üzerinden kara, deniz ve hava sahalarını Türkiye aleyhine genişletme teşebbüsüdür. GKRY ve Yunanistan MEB ve Lefkoşa FIR'ı üzerinden Kıbrıs etrafındaki deniz ve hava sahalarını AB'nin deniz sorumluluk alanlarına ve Atina FIR'ına irtibatlandırarak genişletilmek üzere AB nezdinde yaptığı girişimler olumlu yanıtlanmıştır. AB halen Yunanistan ve GKRY'nin teklifleri doğrultusunda Ege ve Doğu Akdeniz'deki MEB alanlarını ve FIR hatlarını birleştirmek üzere harita çalışmaları yapmaktadır. AB'nin söz konusu uygulamaya bir oldubittiyle işlerlik kazandırması Kıbrıs'ın etrafındaki deniz alanlarının ve MEB ile hava sahasının tamamının kontrolünün GKRY üzerinden AB'ye geçmesine neden olacaktır. Bu ise Türkiye'nin Akdeniz ve Ege'de deniz ve hava seyri yapamaması ve Anadolu kara sahasına hapsedilmesi sonucunu doğuracaktır.³⁹ Yunanistan söz konusu faaliyetlerin yanı sıra 2004'ten bu yana Ege'de Türkiye'ye ait 18 ada ile bir kayalığı işgal etmiş ve Yunanlı politikacılar Yunanistan'ın Ege'deki karasularını 12 mile çıkarabileceği konusunda demeçler vermeye başlamıştır. Tüm bu faaliyetler yakın bir gelecekte Türkiye ile Yunanistan'ın Ege ve Akdeniz'de karşı karşıya gelebileceğini ve anlaşmazlıkların sıcak çatışmaya dönüşme potansiyeli taşıdığını göstermektedir.

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

Yunanistan ve Kıbrıslı Rumlar 1956'dan beri gerçekleştirmeye çalıştıkları Kıbrıs'ın Yunanistan'a bağlanması (ENOSIS) fikrinden hiçbir zaman vaz geçmemişlerdir. ENOSIS'i gerçekleştirmek üzere icra edilen 15 Temmuz 1974'deki Nickos Samson darbesini müteakip Türk Silahlı Kuvvetlerinin başlattığı Kıbrıs Barış Harekâtı ile Kıbrıs iki farklı coğrafi bölgede iki ayrı devletin yaşadığı bir coğrafyaya dönüşmüştür. Rumlar ENOSIS fikrinden vaz geçemediğinden iki toplum arasında 1975 yılında başlatılan mübadeleyi müteakip Türklerle Rumlar arasında yürütülen görüşmelerden de olumlu bir sonuç alınamamıştır ve alınması mümkün görülmemektedir.

Doğu Akdeniz'de çok önemli bir coğrafi konuma sahip Kıbrıs adasını topraklarına katma arzusu AB'yi hukuk dışı bir karar almaya yönlendirmiş ve 2004 yılında GKRY adanın tamamını temsilen AB üyesi yapmıştır. Yunanistan'ı ve GKRY'ni ödüllendirme anlamı taşıyan söz konusu karar bu iki ülkenin pervasızlığını artırmış ve Yunanistan bir yandan Ege'de Türkiye'ye ait 18 ada ve bir kayalığı zamana yayarak işgal ederken, diğer yandan Yunan yetkililer Türkiye tarafından savaş sebebi sayılmasına rağmen Yunanistan'ın Ege'deki karasularını 12 mile çıkarabileceğine ilişkin demeçler vermeye başlamıştır.

GKRY ise Türkiye Cumhuriyeti'nin ve KKTC'nin deniz yetki alanları içinde kalan alanlarda MEB belirleme ve petrol ve doğal gaz çıkarma çalışmaları yapmaya başlamıştır. Bu konuda Türkiye ve KKTC'nin tepkilerini önleyebilmek için de gerek MEB anlaşması yaptığı ülkelerle gerekse petrol ve doğal gaz arama ruhsatı verdiği yabancı şirketlerin mensubu olduğu ülkelerle siyasi ve askeri işbirliği anlaşmaları yapmaya ve askeri tatbikatlar icra etmeye başlamıştır.

Yunanistan, GKRY, İsrail, ABD, İtalya, Fransa ve İngiltere gibi ülkelerin yanı sıra Türkiye ile son yıllarda sorunlar yaşayan MAC de Türkiye'ye karşı kurulan ittifaklar içinde yer almıştır.

Söz konusu ülkeler 2010 yılından beri Türkiye'yi hedef alan ortak askeri tatbikatlar icra etmektedir. Bu tatbikatlar GKRY topraklarında Larnaka'da tesis edilen MHM tarafından sevk ve idare edilmekte, ayrıca tatbikatlar sırasında Larnaka'daki MHM ile Yunanistan'ın Pire limanındaki MHM, İsrail'in Hayfa limanındaki Koordinasyon Merkezi ve ABD 6. Filosunun konuşlu bulunduğu İtalya'nın Napoli limanındaki Koordinasyon Merkezi arasında koordinasyon ve işbirliğinde bulunmaktadır.

Daha önce GKRY topraklarında üs kurma teşebbüsünde bulunan Fransa ve İsrail'in yanı sıra son dönemde ABD'nin de GKRY topraklarında üs kurma teşebbüsünde bulunması Rusya'nın tepkilerine neden olmuş ve Rusya Dışişleri Bakanlığı GKRY'ni topraklarında ABD'ye üs vermemesi konusunda uyarmıştır.

Türkiye'yi düşman kabul ederek Türkiye'ye karşı alınacak önlemler konusunda ortak askeri tatbikatlar yapan bu ülkelerin Türkiye'nin Doğu Akdeniz'deki ulusal ve uluslararası hak ve menfaatlerini tanımama ve gerçekleştirilmesini önleme konusunda siyasi ve askeri alanda birlikte hareket etme iradesini ortaya koydukları bir gerçektir. Türkiye Cumhuriyeti'nin söz konusu ülkelerin oluşturduğu tehditleri önleyebilmek üzere, öncelikle MAC ile bozulan ilişkilerini düzelterek bu ülkeyi Türkiye'yi düşman olarak kabul eden ülkeler ittifakından koparmaya çalışması akılcı olacaktır. Bu mümkün olmadığı takdirde Doğu Akdeniz ve Kıbrıs için hazırlanacak savaş harekât planlarında diğer ülkelerin yanı sıra MAC silahlı kuvvetlerinin imkân ve kabiliyetlerinin de dikkate alınması gerekecektir.

³⁹ Taşcıoğlu, agm, p. 5705

Benzer şekilde kendi içine düştüğü savaş şartları nedeniyle GKRY ile 2001'den beri sürdürdüğü MEB çalışmaları sonuçlanmayan Suriye ile ilişkilerimizin düzeltilmesi Suriye'nin ezeli düşmanları olan ABD ve İsrail'e karşı Türkiye safında yer almasına veya en azından Doğu Akdeniz'de Türkiye'ye karşı girişilecek bir askeri harekât sırasında tarafsız kalmasına imkân sağlayacaktır.

Türkiye'nin Doğu Akdeniz ve Ege'de kendisine karşı hasmane tutum içine giren ve Türkiye'yi ortak düşman olarak algıladıklarını açıkça deklare eden ülkelerle askeri alanda mücadele edebilmesi için KKTC topraklarında deniz ve hava üsleri tesis etmesi önem taşımaktadır. Bu suretle Doğu Akdeniz ve Kıbrıs çevresinde meydana gelecek gelişmelere TSK'nın daha kısa sürede reaksiyon göstermesine imkân sağlanmış olacaktır.

Diğer yandan Rusya'nın, Kıbrıs topraklarında ABD'ye üs vermemesi konusunda GKRY'ne yaptığı ikaz da dikkate alınarak GKRY ve Yunanistan'ın Ege ve Akdeniz'deki hukuksuz uygulamalarının tehlikeli sonuçları konusunda Rusya bilgilendirilmeli ve bu ülkenin Ege, Doğu Akdeniz ve Kıbrıs konusunda mevcut ve ileride ortaya çıkabilecek sorunlarda Türkiye'nin yanında yer alması sağlanmalıdır.

Rusya'nın yanı sıra BM Güvenlik Konseyi'nin bir diğer daimi üyesi olan Çin'in Bir Kuşak Bir Yol projesinde belirlediği Yunanistan rotasının Ege ve Doğu Akdeniz'deki Türk/Yunan sorunları nedeniyle güvenli olmadığı Çin yetkililerine hatırlatılarak projenin ya Karadeniz-Doğu Avrupa üzerinden, ya da Mersin-Cenova üzerinden bağlantılandırılması konusunda Çin yönetimi ikna edilmeli, Ege ve Doğu Akdeniz sorunlarında Çin'in Türkiye'nin yanında yer alması sağlanmalıdır.

Yukarıda sayılan tedbirlere rağmen Türkiye Ege, Doğu Akdeniz, Kıbrıs ve Suriye'de ortaya çıkabilecek çatışmalarda GKRY ve Yunanistan'ın yanı sıra ABD, AB, İsrail ve MAC ile de karşı karşıya gelerek aynı anda birden çok cephede savaşmak zorunda kalabilecektir. Türkiye böyle bir ihtimali dikkate alarak birden çok cephede savaşabilmesine imkân sağlamak üzere alınması gereken siyasi, ekonomik ve askeri tedbirleri önceden belirlemeli ve yakın gelecekte ortaya çıkabilecek uzun süreli bir savaş için hazırlıklı olmalıdır.

KAYNAKÇA

ABD'li Bakan'dan Türk Akımı hakkında küstah çıkış!, <https://www.aydinpost.com/abdli-bakanindan-turk-akimi-hakkinda-kustah-cikis--470053h.htm>

Annual "Noble Dina" joint maneuvers, replacing Israeli-Turkish drill, also feature simulations of submarine warfare (2014)

Aşık Melih (2012). Noble Dina Tatbikatı, Milliyet, 25.04.2012

Atun Ata(2017). Rumların Enerji İttifakı, 8 Aralık 2017

Christou Jean (2018). Russia will respond to any "US military build-up in Cyprus, Cyprus-Mail, December 5th, 2018

Çelikdönmez Ömer (2017). Amerika Türk Akımına Neden Karşı, <https://kafkassam.com/amerika-turk-akimina-neden-karsi.html>, 30 Kasım 2017

Çiçekçi Ceyhun (2016). İsrail-Yunanistan-Güney Kıbrıs Aksı mı? Çanakkale 18 Mart Üniversitesi, ORSAM Analizi, <http://www.academia.edu/23761834/> 29 Mayıs 2016

Dombe Ami Rojkes (2018). Israel Participated in Naval Exercise with the US, Greece and Cyprus, Israel Defense, 19.12.2018; <http://www.hellenicnavy.gr/el/enimerosi/deltia-typou/item/10215-symmetox>

Demirci Murat (2018). Güney Kıbrıs Rum Yönetimi-Yunanistan-İsrail Üçlü Zirvesi yapıldı, AA (Anadolu Ajansı), Lefkoşa, 8 Mayıs 2018

Egypt lawmakers demand parliament to recognize Armenian Genocide, PanArmenian.Net, March 1, 2018

Exercise Noble Dina 2017, www.hellenicnavy.gr/.../8062-exercise-noble-dina-2017.ht, April 7, 2017

Exercise Noble Dina 2018, www.hellenicnavy.gr/.../10222-exercise-noble-dina-2018.ht, April 2, 2018

Fiske Gavriel (2018). "Iran scenario" at Israel, US, Greece naval exercise , March 25, 2014

Greece, Israel and US begin 'Noble Dina' naval exercise, Ekathimerini, 07.03.2013

Greece keen to keep bilateral ties on even keel, Tsipras says in Moscow, Ekathimerini, 7.12.2018

Gürdeniz Cem (2018). Doğu Akdeniz'de MEB sınırlarımız acilen ilan edilmelidir, Aydınlık, 14 Ekim 2018

- Israel plans to relieve Gaza isolation by building port in Cyprus, Cyprus Mail, June 26th, 2018
- Kadan Tevfik(2018). Şer ittifakına İtalya da katıldı, Aydınlık, 26.11.2018
- Marathovouniotis Stelios (2018). Large-scale multinational military exercise conducted in Cyprus, <https://in-cyprus.com/news/local/large-scale-multinational-military-exercise-conducted-in-cyprus-videopictures>, October 31, 2018
- Multinational “NEMESIS” exercise to take place in Cyprus EEZ, Channel News Asia, <http://www.sigmalive.com/en/news/local/131339/multinational-nemesis-exercise-to-take-place-in-cyprus-eez>, 26.06.2015
- Multinational Exercise “NEMESIS 2016” takes place within Cyprus’ EEZ, CNA News Service, Cyprus, October 12, 2016
- Multinational Exercise “NEMESIS 2017” with the participation of Cyprus, Greece, United Kingdom, France and Israel, Embassy of Greece in Nicosia, 21 December 2018
- Multinational Search & Rescue Exercise “NEMESIS 2014” Conducted at JRCC Larnaca - <http://www.mod.gov.cy/mod/CJRCC.nsf/All/69A7AA077F01CEFDC2257C8D0051C414?OpenDocument> 26.02.2014
- Multinational Exercise “NEMESIS – 2018”, Republic of Cyprus, Ministry of Defence, 31.10.2018
- Noble Dina 2015 Kicks Off in Souda Bay, U.S. Naval Forces Europe-Africa / U.S. 6th Fleet, April 30, 2015
- Osborn Andrew (2018). Russia warns Cyprus against allowing U.S. military to deploy there, Reuters, December 5, 2018
- Pamir Necdet (2018). Doğu Akdeniz ve Kıbrıs Ekseninde Enerji ve Jeopolitik, Petrol Mühendisleri Odası, Haziran 2018
- Pazarcı Hüseyin (2007). Uluslararası Hukuk, Ankara, 2007
- Ruhluel Ali (2014). RMMO ile İsrail Hava Kuvvetleri'nin geniş ölçekli tatbikatı başladı, Lefkoşa DHA, 11 Şubat 2014
- Taşcıoğlu Ömer Lütfi (2018). GKRY'nin Türkiye Cumhuriyeti'ne ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'ne Ait Deniz Yetki Alanlarındaki Petrol Ve Doğal Gaz Arama Çalışmaları ve Münhasır Ekonomik Bölge Anlaşmaları, Social Sciences Studies Journal, Vol:4, Issue:26, 19.12.2018
- Tsolakidou Stella (2012). Greece Joins Israel-USA Military Exercise in Southern Mediterranean, Greek Reporter, Mar 28, 2012
- Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığının 15 Şubat 2012 tarih ve 43 No.lu “GKRY'nin Açtığı İkinci Uluslararası Hidrokarbon Arama İhalesi” konulu resmi açıklaması
- Türkiye'den intikam için “Noble Dina” adı verildi, Ulusal Kanal, 4 Nisan 2012
- Türkiye Karşıtı Şifreli Tatbikatlar, Ulusal Kanal, <https://www.ulusal.com.tr>, 29.06.2018
- VP 4 Joins Noble Dina 2016, U.S. Naval Forces Europe-Africa/U.S. 6th Fleet Public Affairs, April 21, 2016